

EVROPSKÉ TENDENCE V RODINNÉM PRÁVU

© Zdeňka Králíčková, 2012

LITERATURA

- *Schwenzer, I.*: Model Family Code. From a global perspective. Intersentia, 2006.
- *Králíčková, Z.*: Harmonizace a unifikace rodinného práva. Právo a rodina, 2/2003.
- *Králíčková, Z.*: Evropský kontext vývoje českého rodinného práva po roce 2004. Sborník z konference. Brno: MU, 2006.

+ díla z pera *K. Boele-Woelki*

+ materiály *CEFL - Commission on European Family Law (od 2001)*, zejména **PRINCIPY**

LZE RODINNÁ PRÁVA V EVROPĚ HARMONIZOVAT, RESP. UNIFIKOVAT ?

SETRVAČNOST, RIGIDITA KONTINUITA

- HODNOTY, TRADICE,
(PRÁVNÍ) KULTURA,
NÁBOŽENSTVÍ,
SETRVAČNOST MYŠLENÍ,
KONZERVATISMUS,
POLITICKÉ KLIMA,
IDEOLOGIE

DYNAMIKA DISKONTINUITA

- HYBATELÉ
  - A) LIDSKOPRÁVNÍ ÚMLUVY
  - B) JUDIKATURA ESLP
  - C) PRINCIPY KOMISE PRO
EVROPSKÉ RODINNÉ PRÁVO
  - D) VĚDA RODINNÉHO PRÁVA
KOMPARATIVISTIKA

+ JUDIKATURA NÁRODNÍCH
ÚSTAVNÍCH SOUDŮ

3

A) LIDSKOPRÁVNÍ ÚMLUVY

- ÚMLUVA O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÍCH SVOBOD (č. 209/1992 Sb., čl. 8)
- ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE (č. 104/1991 Sb.)
- ÚMLUVA O OCHRANĚ DĚTÍ A SPOLUPRÁCI PŘI MEZIN. OSVOJENÍ (č. 43/2000 Sb. m. s.)
- EVROPSKÁ ÚMLUVA O OSVOJENÍ DĚTÍ (1967 - č. 132/2000 Sb. m. s.)
(revize 2008 – www.coe.int)
- EVROPSKÁ ÚMLUVA O VÝKONU PRÁV DĚTÍ (č. 54/2001 Sb. m. s.)
- EVROPSKÁ ÚMLUVA O STYKU S DĚTMÍ (č. 91/2005 Sb. m. s.)

4

B) JUDIKATURA EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA

Čl. 8

Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod

„Každý má právo na respekt k soukromému a rodinnému životu“

► pozitivní povinnost státu

5

JUDIKATURA ESLP - otcovství

- *Keegan v Ireland (1994)*
the child was born out of marriage, but there was informal long lasting relationship; mother left the father and gave the child for adoption
violation of Art. 8
- *Kňákal v the Czech Republic(2007)*
acknowledgment of paternity by a man, who knew before the child's birth that he was not her biological father
no violation of Art. 8
- *Kroon and others v the Netherlands (1994)*
child was born into marriage, mother „lived“ with another men + other children of his
„The respect for family life requires that biological reality prevail over a legal presumption ...“
violation of Art. 8
- *Paulík v Slovakia (2006)*
fatherhood established by the court decision in '90's - res judicata discrepancy between legal position and biological reality (DNA)
„The lack of procedure for bringing the legal position into line with biological reality flies in the face of the wishes of those concerned and does not in fact benefit anyone“
violation of Art. 8

6

JUDIKATURA ESLP - mateřství

PRÁVO MATKY ZALOŽIT MATEŘSKÝ STATUS, včetně majetkových důsledků

- Marckx v Belgium (1979)
- Evans v UK (2007)

PRÁVO DÍTĚTE POZNAT SVŮJ PŮVOD

- Gaskin v UK (1989)
- Odièvre v France (2003)
právo dítě zvědět svůj původ x právo matky na ochranu soukromého života ► biologické mateřství x sociální a právní mateřství

7

JUDIKATURA ESLP - páry stejného pohlaví a rodičovství

■ Fretté v Francie (2002)

- svobodný muž homosex. orientace nebyl úspěšný ve věci zprostředkování adopce
- „difficulties with practical consequences of child's arrival“
- zájem dítěte
- proporcionalita

- nedošlo k porušení článku 14 ve spojení s článkem 8

■ E. B. v Francie (2008)

- svobodná žena (učitelka) žijící *de facto* s jinou ženou, nebyla úspěšná ve věci indiv. adopce

- role matky i otce v 1 osobě, která ale má osobní kvality a schopnosti dítě vychovávat
- zájem dítěte
- proporcionalita

- došlo k porušení článku 14 ve spojení s článkem 8,
- Úmluva je „*living instrument*“

8

JUDIKATURA ESLP - páry stejného pohlaví a manželství

■ case SCHALK AND KOPF v. AUSTRIA (2010)

- v roce 2004 dva muži nemohli uzavřít manželství ani jinou formu svazku
- v roce 2010 nabyl účinnosti Zákon o registrovaném partnerství

ESLP:

- nedošlo k porušení článku 12, jednomyslně, manželství je vyhrazeno pro muže a ženu, čl. 12 neukládá státům povinnost rozšíření (ani nezakazuje)
- bylo argumentováno, že Úmluva je z roku 1950 a je třeba ji vykládat jako „*living instrument*“ a v duchu čl. 9 **Charty základních práv a svobod EU**

(2000, účinnost 2009, čl. 9: „Právo uzavřít manželství a založit rodinu je garantováno v souladu s národními úpravami regulujícími výkon těchto práv.“)

- nicméně, v Evropě není konsensus ve věci manželství osob stejného pohlaví a je na každém z 47 států, jak věc upraví

- nedošlo k porušení článku 14 ve spojení s článkem 8, (4:3), byť bylo připuštěno, že trvalé svazky osob téhož pohlaví lze podřadit pod „*family life*“ jako *de facto* svazky

JUDIKATURA ESLP - práva rodičů v. stát

- WALLOVÁ a WALLA v Česká republika (2006)

- HAVELKA a ostatní v Česká republika (2007)

- Kutzner v Německo (2002)

„... *tam, kde vznikly rodinné vazby, musí stát ...rozvíjení ..., ... opatření ..., opětovné spojení rodiče a dítěte ...*“

JUDIKATURA ESLP - rovná práva rodičů

- Keegan v Irsko (1994)

- Sahin v Germany (1996)

Stížnost otce nemanželského dítěte pro porušení práva na rodinný život a na rovné zacházení (styk otce s dítětem)

ESLP:

Čl. 14 ve spojení s čl. 8 Úmluvy byl porušen, neboť v případě nároku otce nemanželského dítěte na styk existuje důkazní břemeno, že styk musí být v nejlepší zájmu dítěte

JUDIKATURA ESLP - domácí násilí

- Z and Others v Spojené Království (2001)

- Bevacqua and S. v Bulharsko (2008)

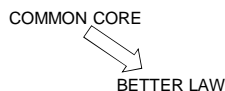
- Opuz v. Turecko (2009)

12

C) KOMISE PRO EVROPSKÉ RODINNÉ PRÁVO CEFL

CÍL: HARMONIZACE

METODY: KOMPARATIVISTICKÝ VÝZKUM NA ZÁKLADĚ
DOTAZNÍKŮ, VYHODNOCENÍ

PRINCIPY:

1. Rozvod a výživné pro dobu po rozvodu : 2003
2. Rodičovská zodpovědnost : 2005
3. Manželské majetkové právo: v přípravě

PRINCIPY CEFL VE VĚCI ROZVODU

- PRINCIPY CEFL
  - DOHODA o ROZVODU bez lhůt bez úpravy důsledků
  - KVALIFIKOVANÝ ROZVRAT, na který lze usuzovat z faktické odluky 1 roku, bez nutnosti dokazování příčin
- NOZ
  - KVALIFIKOVANÝ ROZVRAT bez možnosti manželů podat návrh společně x původní verze

PRINCIPY CEFL VE VĚCI RODIČOVSKÉ ZODPOVĚDNOSTI

- PRINCIPY CEFL
  - nositelé: rodiče i jiné osoby
  - od trichotomie k pěti složkám
    - péče
    - *udržování osobního vztahu – styk/asistovaný*
    - *určení místa pobytu*
    - správa jmění
    - zastupování
  - + zákaz fyzických trestů
- NOZ
  - nositelé: jen rodiče
  - ochrana nespolečných rodičů
  - aktuálně: pět složek dle PRINCIPŮ CEFL
  - restrikce ve vazbě na osvojení
  - styk na určeném místě, v (ne)přítomnosti určitých osob

D) VĚDA RODINNÉHO PRÁVA, KOMPARATIVISTIKA

- nedělitelné a všeobecné hodnoty lidské důstojnosti, svobody, rovnosti a solidarity,
- úcta k rodinnému životu člověka, ať už se kdokoli rozhodne pro jakoukoli formu soužití, resp. pro tzv. single style,
- autonomie vůle lidského jedince a její svobodné uplatňování všude tam, kde není důvod ji limitovat, ať už v podobě *ius cogens* nebo *legálních institutů* v případě statusových práv, a nebo jiných omezení z důvodu přirozeného prosazování zásady solidarity v manželství a rodině a pozvolného uplatňování zásady ochrany slabšího - tzv. potencionálně ekonomicky slabšího partnera,

- solidarita v manželském/partnerském majetkovém právu, v právu manželského/partnerského a rodinného bydlení a jde-li o výživné mezi manžely/partnery a rozvedenými manžely/partnery,
- rozlučitelnost jakékoli formy soužití dohodou jako komplexním a konečným řešením osobních i majetkových poměrů mezi partnery, kombinovaná s vhodně koncipovanou „tvrdostrnnou“ klauzulí, ústup od rozvodu založeném na vině,
- mateřství založené na jednotě biologického aspektu a faktu porodu (s výjimkami stanovenými pro reprodukční medicínu), prosté konfliktu zájmů (např. v případě utajených a anonymních porodů),

- otcovství založené na jednotě biologického a sociálního aspektu prosté konfliktu zájmů (ESLP: Paulík x Knákal)
- rodičovská zodpovědnost založená na rovnosti matky a otce (*joint custody*), právu na soužití s dítětem, právu na styk s dítětem a právu na informace o dítěti,
- jde-li o rozhodování, obvyklé bydliště dítěte (event. jiné skutečnosti) nahrazují státní občanství, příp. trvalý pobyt,

- nejvyšší blaho dítěte, včetně jeho práva znát své rodiče a žít s nimi (*joint custody*) nebo s dalšími příbuznými ve společné domácnosti, právo na pravidelný styk s oběma rodiči, právo na zajištění *náhradní rodinné péče* státem - nicméně vždy jako *subsidiární* k péči zajišťované vlastní rodinou a pojímané jako služba dítěti,
- participační práva dítěte,
- majetkové zájmy dítěte, právo na stejnou životní úroveň jako rodiče,
- efektivní civilněprávní ochrana před domácím násilím,
- alternativní formy řešení manželských a rodinných konfliktů, resp. sporů (ADS, mediacce, collaborative law atd.).